

השתלמות ומפגש מרצים בית הספר ללימודי יסוד ביהדות

פרופ' אבינעם רוזנק, גיוון ורב תרבותיות: עיון פילוסופי הגותי-יהודי ודינמי

אני תמיד גדלתי בתוך מרחב מסויים. הייתי מדריך בגשר להביא דתיים וחילוניים יחד וליצור דיאלוג. ההוראה שלנו תמיד הייתה שכולם יחזרו הבייתה כמו שהיו לא לחזור בתשובה ולא לחזור בשאלה. ערב מוצלח הוא דיון ומחלוקת עמוקה. זה השתלב יפה בתוך השיח המערבי שהכרתי היטב שיצירת פאנל מבוססת על "אלו ואלו דברי אלקים חיים" מביאים אנשים ממגוון וכל אחד אומר את דעתו. בעצם מה שקרה הוא שכל אחד רצה רק לחדד את עמדתו ולחסום את דעתו של השני. במקום להקשיב לזולת אתה חושב מה אתה יכול לענות לו. זה תקין מבחינה אקדמית, מהר מאוד הקבוצה שהנחיתי הגיעה למחלוקת כה עמוקה שהם הגיעו להיות כמו זוג לפני גירושין שלא רוצה לראות אחד את השני.

שרון לשם זינגר נקראה לדגל לעזור בעניין. היא לקחה את הקבוצה ותוך כדי עשתה לי קורס הנחייה. היא הראתה כיצד רעיון מאד מרכזי במשנתו של הרב קוק תורת **אחדות ההפכים** מתרחשת בתוך החדר. זה לא רק תיאוריה אלא פרקטיקה. לקחת קונפליקט סמוי וליצור חלל שמאפשר. אין לי מושג מה מטריד אתכם בשיח הזה ואני דוחס לכם חומר שאינני יודע איך זה ייצא החוצה. בעצם משהו עמוק לא ניתן לו חלל. כל אחד חולק איתנו באופן ראשוני היכן הוא עומד בנושא הזה. מה זה גיוון? האם זה מאיים עלי?

תורת ההפכים של הרב קוק היא קריאה תיאולוגית ליצור חלל מכיל. אנחנו אומרים שאנחנו חברה פלורליסטית ודיאלוגית. היא מזמינה הכלה של שונות. כאילו הכל בסדר. הרבה אנשים שהם מחוץ לכיתה הזו עצם המשפטים האלו מלחיצים אותם כי היא לא מכילה גם אותם. העולם היהודי ליברלי פלורליסטי וחילוני אך יש כאלה שאומרים שיהדות אינה פלורליסטית ומכילה.

בפילוסופיה יש את מיתוס האמת. כאילו יש איזה אמת שאפשר להשיג אותה. זהו הבסיס העמוק של הפילוסופיה המערבית. אפלטון הגדיר את זה כידיעת האמת האחת, והאל הוא אמיתות האמיתות. אם אני מאמין בדבר והיפוכו משהו לא בסדר. יש כאן סתירה. גישה פילוסופית זו חלחלה לכל הדתות וגם ליהדות. הנצרות והאסלאם האמינו שהאמת היא אחת וכולם צריכים להתאסלם או להתנצר. גם ההשכלה חשבה שהאמת היא אחת. ההשכלה גם רצתה להמיר את כולם לאמת שלה.

כיצד נתפסת התורה? כסוג של אמת. סילמן מזכיר גישה אחת בתוך עולם ההלכה שאומרת שיש בתורה אמת אחת שבה הכל נמצא בתורה. מחלוקת זה רע. המחלוקת מגיעה מזה שהתלמידים לא ירדו לעומק. אם היו לומדים כמו שצריך לא היה מחלוקת. אם יש אמת אחת הרי שכל האחרים צריכים לחזור למוטב ולהאמין באמת הזאת.

כך יש להבין מספר ציטטות מדף המקורות. התורה במקורה היא האמת לאמיתה. ככל שמתרחקים מהמקור אנו יורדים ברמה ולכן יש מחלוקות. הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה בא לעצור את המחלוקות ולהכריע אותם וליצור אמת אחת כדי שניתן יהיה לעסוק בפילוסופיה שבה גם מחפשים את האמת האחת.

כיצד מתמודדים עם המחלוקת? דרך אחת היא ההיפרדות שכל אחד ילך למקום אחר. או "כל דאליס גבר" – נשתמש בכוח כדי להכריע. בתלמוד הירושלמי תלמידי בית שמאי הרגו את תלמידי בית הלל על מנת להכריע כמותם. או הכרעת הרוב. מה קורה עם המיעוט? אין מה לעשות. "אחרי רבים להטות". יש אלימות בהכרעה של הרוב אחרת אי אפשר לנהל את החברה. או שמגיעים לפשרה בדרך האמצע. כבר 100 שנה אנו רבים. רבים עם עצמינו ורבים עם הערבים ולא מגיעים לשום הכרעה הדרך שבה ניסו לפתור את הבעיה עד עכשיו היה בדרך של פלורליזם מערבי. קאנט טוען בספרו ל"שלום נצחי". סכסוך בלתי פתיר הוא סכסוך שעובר הדתה. אם האל מעורב בסכסוך אין דרך לפתור אותו. אם נעשה ראציונליזציה של הסכסוך נעשה שכל אחד יותר על משהו ויהיה פשרה. זה לא עובד במזרח התיכון! לך תעשה פשרה על הר הבית. מחללים את הר הבית. אומרים שהוא בסך הכל "הר". אף אחד לא מוכן למות על משהו שהוא בסך הכל נרטיב.

כיצד מיישבים סכסוכים. יושבים וכל אחד מספר את הסיפור – נרטיב שלו. ברגע שהוא מספר אני משקף את הסיפור ויוצר אמפטיה. ואתה מבין שעל אותה סיטואציה יש סיפור אחר ואתה רואה שאין אמת והכל יחסי. אתה מבין שצריך להגיע לאיזשהו פשרה.

מי לא מוכן להכנס לדבר הזה? מי שלא מוכן שיהפכו את הערכים שלו לנרטיב. זה לא נרטיב. זה ממש אמת! זה דוחס ולוחץ אנשים שחושבים שיש אמת. אתה אומר לו: נמחק את כל האמיתות ואז נחיה ביחד. זה מהלך מאד קשה.

ב"שיח שלום" רצינו להביא לתוך החדר את אותם "אנשי המלחמה" הימין הפונדמנטליסטי שלא היו מוכנים לשיח של פשרה. אנשים אלו תמיד גרמו לשיחות השלום להיכשל. אנו מבקשים שהם ילמדו אותנו את תפיסת השלום שלהם. הם אמת בתוך החדר יחד עם אמיתות נוספות. זה ממש סתירה. איך יוצרים מרחב שאתה ממש רוצה לשמוע את הצד השני בלי למחוך אף צד. בלי להיות רלטביסט. ברגע שאתה רלטביסט אתה מבטל את האנשים שמאמינים באמת.

דבר זה נמצא עמוק בתוך הטקסטים היהודיים! אתה רואה שהתרגום הוא מצד אחד חשוב ומצד שני אסון. כל מורה טוב מתרגם. מורה שלא מתרגם זה מזעזע. כשהוא מתרגם הוא רלוונטי. כל אדם שמצליח להיות רלוונטי יש סכנה שלא הצליח להעביר בצורה אוטנטית את מה שהוא מלמד. כשתרגמתי את הטקסט מכרתי את נשמתו.

כל הפילוסופיה המערבית היא דואליסטית. היא מבחינה בין רוח לחומר. החומר בר חלוף והעיקר הוא הרוח. הדבר הזה הוא פיגוע המוני בתוך המרחב היהודי. הוא יצר את הפרשנות האלגורית. עושים המשגה של הטקסט, ואז המשפט שממנו הכל התחילה הינו מיותר. המשפט היה החומר, הרוח היתה הפרשנות האלגורית, וכבר אין צורך במשפט המקורי.

העולם היהודי יוצר זיקה בלתי מתפשרת בין גוף לנפש, בין הלכה ואגדה, בין פילוסופיה לדת. אם אדם עושה מצווה ללא כוונה לא נורא. העיקר שעשית. החומר חשוב לא רק הרוח. האמת מפוזרת בכל מיני דברים. לא קשורה לרעיון. כשיוצרים המשגה של אמיתות שלנו הכל מתכנס לדבר אחד שאפשר דרכו להבין מה ניתן לעשות.

ספרות ההלכה והקבלה איננה עובדת באותם מושגים של הפילוסופיה. אני מתעניין באנרגיה שמאחורי האותיות ולא רק במילים. עולם הספירות אומרת ש"כתר" שהוא למטה מ"אין" מכילה גם את הימין וגם את השמאל גם את החסד וגם את הדין. היפוכים מוחלטים נמצאים בתוך מרחב שמכיל את הכל. הפרדוקס והמתח הבלתי פתיר זה ליבת הפילוסופיה היהודית. הפוך לגמרי מהפילוסופיה המערבית. "לית אתר פנוי מינה" אלה-ים שרוי בכל. גם בכל ההפכים. כשאנשים מבינים שהם חלק חיוני מהמים המשותפים - זה פותח את המרחב לרב גוניות אמיתית.

סדנת פדגוגיה בכיתה מגוונת: מהלכה למעשה - ד"ר תמי רובל-ליפשיץ

אם לא תהיה התערבות של המרצה, גם אם יהיו כיתות הטרוגניות לא ייווצר קשר בין השונים. בלי לכפות. מבנה הסדנה:

פעילות קצרה בזוגות מתחלפים.

הרצאה על פדגוגיה בכיתה מגוונת

תרגיל עם הסליכוס של הקורס.

אסטרטגיות הוראה:

1. זוגות דיונים.

2. השלמת משפטים: "צדק הוא... הקראת כל התשובות האנונימיות והצגתם באופן שווה.

3. המחזה של האירוע ההיסטורי.

מעגל הלמידה של קולב:

התנסות מוחשית – התבוננות רפלקטיבית – הבניית תפיסות – בחינה אקטיבית – חוזר חלילה.

המשגה – תיאוריה אקדמית שמסבירה את החוויה.

קורס על חגים: איזה חג משמעותית במיוחד בשבילך ולמה?

איסוף במליאה.

המשגה מחברת לחומרי הקורס.

אפשר זוגות מתחלפים.

חשוב שיהיה ללא ציון כדי שידברו בכנות 5 עד 10 דקות.

"תשבו עם מישהו שאתם לא מכירים".

"מישהו שאתם רוצים להכיר טוב יותר".

להשתמש בסיפור רות להבין דילמות של סביבה תרבותית שונה. מה הקשיים ומה ההזדמנויות.
בקורס על אברהם לחשוב על דילמות של אמונה.

האם יש בקורס שלי דמות שהיא אחרת או זרה ביחס לסביבתה.
האם יש נושא שנתפס אחרת בחברות שונות.

עריכת עבודה או תרגיל בקבוצות מגוונות מבחינה תרבותית.
חד פעמי – הצגת מצגת בכיתה עם או בלי ציון.
שיתוף פעולה מתמשך כמו עבודת גמר לקורס.
לא לחייב.

סיכום: ד"ר חיים פרלמוטר